

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Krakowie

LKR – 4101-04-01/2013
P/13/123

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Krakowie
ul. Łobzowska 67, 30-038 Kraków
T +48 12 342 34 00, F +48 12 342 34 44
lkr@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

<i>Numer i tytuł kontroli</i>	P/13/123 – Funkcjonowanie parków narodowych w latach 2010-2012
<i>Jednostka przeprowadzająca kontrolę</i>	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
<i>Kontrolerzy</i>	1. Katarzyna Bielańska, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 83856 z dnia 8 kwietnia 2013 r. <p style="text-align: right;">(dowód: akta kontroli str. 3-4)</p> 2. Andrzej Krawczyk, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 83857 z dnia 8 kwietnia 2013 r. <p style="text-align: right;">(dowód: akta kontroli str. 1-2)</p>
<i>Jednostka kontrolowana</i>	Ojcowski Park Narodowy w Ojcowie, Ojców 9, 32-045 Sułoszowa (zwany w dalszej treści OPN lub Parkiem)
<i>Kierownik jednostki kontrolowanej</i>	Rudolf Suchanek, Dyrektor Ojcowskiego Parku Narodowego <p style="text-align: right;">(dowód: akta kontroli str. 5)</p>

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹ funkcjonowanie Parku w zbadanym zakresie.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Powyższa ocena ogólna wynika z ocen częściowych poszczególnych obszarów działalności objętych kontrolą. Formułując tę ocenę NIK uwzględniła w szczególności prawidłową organizację działalności i zarządzania Parkiem (w tym jego organizację wewnętrzną), zatrudnienie na poszczególnych stanowiskach osób posiadających odpowiednie kwalifikacje i przypisanie im zadań w aktualnych zakresach obowiązków, współpracę z jednostkami samorządu terytorialnego, innymi organami ochrony przyrody oraz organizacjami pozarządowymi, prawidłowe planowanie i prowadzenie działań ochronnych dla zachowania różnorodności biologicznej oraz prawidłowe gospodarowanie środkami finansowymi wydatkowanymi na działalność ustawową.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Organizacja działalności i zarządzania w Parku

1.1. Organizacja wewnętrzna parku

Opis stanu faktycznego

OPN posiada statut nadany rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 18 lutego 2013 r.². Organizacja wewnętrzna Parku, szczegółowo określona w regulaminie organizacyjnym wprowadzonym zarządzeniem Dyrektora z 24 lipca 2012 r., odpowiada organizacji określonej w obowiązującym statucie.

(dowód: akta kontroli str. 33-60)

W latach 2010-2011 i do 23 lipca 2012 r. w OPN obowiązywał regulamin organizacyjny wprowadzony zarządzeniem Dyrektora z 1 lipca 2007 r.

(dowód: akta kontroli str. 9-32)

1.2. Zatrudnienie

W badanym okresie, tj. w latach 2010-2012 w Parku pracowało 20 osób na stanowiskach wymienionych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie stanowisk oraz wymagań kwalifikacyjnych, jakie powinni spełniać pracownicy zatrudnieni na poszczególnych stanowiskach w Służbach Parków Narodowych³. Stan zatrudnienia w Parku utrzymywał się na poziomie niezmiennym, liczba etatów odpowiadała liczbie osób zatrudnionych. Kontrola akt osobowych pracowników wykazała m.in., że pracownicy Parku zatrudnieni w badanych latach na stanowiskach określonych w ww. rozporządzeniu:

- posiadali wymagane kwalifikacje pod względem wykształcenia jak i stażu pracy,
- do dnia 23 lipca 2012 r. zakresy czynności pracowników odpowiadały zakresom obowiązków określonym w regulaminie organizacyjnym Parku z dnia 1 lipca 2007 r. a następnie postanowieniom zawartym w regulaminie organizacyjnym wprowadzonym zarządzeniem nr 14/2012 Dyrektora Parku z dnia 24 lipca 2012 r.,
- w aktach osobowych pracowników zatrudnionych na stanowiskach: zastępca dyrektora parku, kierownik działu naukowo-edukacyjnego oraz adiunkt, tj. w aktach czterech pracowników na 20 zatrudnionych w Parku odnotowano uzyskanie stopnia naukowego, tytułu doktora nauk.

(dowód: akta kontroli str. 10-60, 125-127)

Na stanowisko Dyrektora Parku Rudolf Suchanek został powołany 1 marca 2010 r. przez Ministra Środowiska na okres 5 lat w wyniku procedury, o której mowa w art. 101 ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁴. Minister Środowiska pismem z dnia 8 lutego 2013 r. w związku z art. 11 ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw⁵ poinformował Dyrektora, że dotychczasowe powołanie na czas określony, dokonane na podstawie ww. art. 101 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody obowiązuje bezterminowo.

(dowód: akta kontroli str. 5-8)

1.3. Umundurowanie

Kontrola indywidualnych kartotek pracowników Służby i Straży Parku, którym przysługuje umundurowanie określone rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie wzoru legitymacji służbowej i wzorów umundurowania pracowników Służb

² Dz. U. z 2013, poz. 313

³ Dz. U. Nr 89, poz. 753.

⁴ Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 ze zm.

⁵ Dz. U. Nr 224, poz. 1337

Parków Narodowych, oraz oznak służbowych dla poszczególnych stanowisk⁶ i potwierdzeń otrzymania sortów umundurowania przez 20 osób uprawnionych do ich otrzymywania wykazała, że w latach 2010-2012 zgodnie z postanowieniami ww. rozporządzenia wszyscy pracownicy otrzymali:

- umundurowanie wraz z przedmiotami uzupełniającymi mundury stosownie do zajmowanych stanowisk,
- okres wydawania części umundurowania był zgodny z okresem użytkowania części umundurowania określonym w załączniku nr 8 do powołanego rozporządzenia.

(dowód: akta kontroli str. 197-199)

1.4. Obszar Parku

Według rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1997 r. w sprawie Ojcowskiego Parku Narodowego⁷ Park obejmuje obszar 2 145,62 ha. Do 2012 r. prace związane z kontrolą zgodności powierzchni rzeczywistej Parku w stosunku do określonej w rozporządzeniu Rady Ministrów nie były prowadzone.

Umowa na wykonanie planu ekosystemów leśnych OPN zawarta z Biurem Urządzenia Lasu i Geodezji Leśnej w ramach przygotowywania projektu planu ochrony Parku, zobowiązuje wykonawcę m.in. do sporządzenia operatu ewidencji i klasyfikacji gruntowej w terminie do 15 lutego 2014 r., Operat ten zostanie poprzedzony:

- uzupełnieniem i aktualizacją ewidencji gruntów oraz wykonaniem mapy cyfrowej użytkowania gruntów i form własności, dokonaniem analizy zgodności użytków gruntowych ze stanem faktycznym na gruncie - na podstawie ortofotomapy i sporządzeniem wykazu rozbieżności użytków pomiędzy stanem ewidencyjnym a stanem na gruncie,
- rozgraniczeniem gruntów spornych oraz odnowieniem i odtworzeniem granic własności i podziału powierzchniowego.

(dowód: akta kontroli str. 137-138, 143)

1.5. Struktura własności

Według stanu na 31 grudnia 2012 r. w strukturze własności Parku grunty własności Skarbu Państwa stanowiły 66,67% powierzchni Parku, grunty prywatne 29,54%, grunty gminne 2,91% a pozostałe 0,88%.

W latach 2010-2012 zostały wykupione grunty własności prywatnej o powierzchni 11,62 ha oraz własności gminnej o powierzchni 1,07 ha (razem 12,69 ha), przy czym w poszczególnych latach badanego okresu wykupiono: w 2010 r. - 3,82 ha, w 2011 r. - 6,34 ha i w 2012 r. - 2,53 ha, natomiast zamiany gruntów nie dokonywano.

(dowód: akta kontroli str. 153)

1.6. System inspekcji

Do zadań funkcjonariuszy Posterunku Straży Parku należy wykonywanie podczas patroli kontroli interwencyjnych i obserwacyjnych w zakresie przestrzegania przez osoby przebywające na terenie Parku przepisów prawa o ochronie przyrody oraz przepisów wewnętrznych OPN. System inspekcji terenu oparty jest o sporządzane plany miesięczne i tygodniowe służb patrolowych. Zgodnie z miesięcznym planem pracy Posterunku Straży w poszczególnych dniach planu tygodniowego, określone są miejsca przewidziane do patrolowania a w sprawozdaniach tygodniowych jaki był wynik prowadzonych inspekcji w terenie. Przykładowo w 2010 r. przeprowadzono 310 patroli, wylegitymowano 170 osób, udzielono ok. 665 pouczeń o charakterze informacyjno-edukacyjnym, ujawniono 3 przestępstwa i 38 wykroczeń. W badanych latach funkcjonariusze Posterunku łącznie

⁶ Dz. U. Nr 89, poz. 754

⁷ Dz. U. Nr 99, poz. 607

wykonalili 1 052 patrole. W wyniku przeprowadzonych inspekcji terenu Parku: wylegitymowano 281 osób, udzielono ok. 1 300 pouczeń o charakterze informacyjno-edukacyjnym, ujawniono 6 przestępstw, i 97 wykroczeń. Wyniki działań funkcjonariuszy Posterunku Straży Parku związane z ochroną przed kradzieżami drewna, kłusownictwem, prewencją na szlakach turystycznych i obszarach chronionych, nielegalnymi wjazdami na tereny chronione Parku zakończone sankcjami karnymi przedstawiono w pkt 1.9 niniejszego wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 200, 203, 209, 212-222)

Wykonywanie zadań z zakresu ochrony przyrody jest nadzorowane i kontrolowane na bieżąco przez leśniczego Parku. Wszystkie czynności, obserwacje, oraz prace podległych mu pracowników notuje w książce służbowej. Książki służbowe leśniczego i podleśniczych są okresowo sprawdzane przez dyrektora i kierownika działu ochrony zasobów przyrody. Wykonanie zadań w terenie pod względem ilościowym i jakościowym jest kontrolowane przez kierownika działu ochrony zasobów przyrody, który potwierdza prawidłowość wykonania akceptując wykazy odbioru robót, które są elementem dokumentacji placowej. Kierownik działu ochrony zasobów przyrody potwierdza również prawidłowość wykonania pozyskania drewna i jego klasyfikacji na formularzach wykazów odbiorczych drewna.

Okresowo zabiegi z zakresu ochrony czynnej są oceniane przez pracownię naukowo-badawczą w ramach monitoringu przyrodniczego. Na podstawie tych ocen określone są zadania ochronne na kolejne lata.

Realizacja zadań zleconych firmom zewnętrznym (zabiegi na murawach kserotermicznych, usuwanie drzew wymagające stosowania specjalnych metod ścinkowych), jest na bieżąco kontrolowana przez przedstawicieli działów naukowego i ochrony zasobów przyrody. Po wykonaniu zlecenia komisja złożona z przedstawicieli tych działów sporządza protokół odbioru robót.

Według Pracowni Naukowo-Badawczej, efekty zabiegów ochronnych w ekosystemach nieleśnych są kontrolowane poprzez prowadzone badania. Materiałem służącym ocenie są dane ze zdjęć fitosocjologicznych wykonywanych corocznie przez pracownika Parku, jak i pracowników naukowych z instytucji zewnętrznych (Uniwersytet Jagielloński). Wyniki tych badań co pewien czas są publikowane, np. w periodyku *Prądnik*. Od 2000 r. do oceny skuteczności zabiegów ochrony aktywnej służą założone powierzchnie badawcze pod Skalą Długą na Grodzisku a badania na Górkowej Skale prowadzone są od 2005 r. Obserwacje florystyczne na tych powierzchniach prowadzone są co roku. Wyniki monitoringu z tych powierzchni za okres do 2010 roku przedstawione zostały w pracy; Sołtys-Lelek A., Barabasz-Krasny B. 2011. Rebuilding of species composition of xerothermic grasslands in selected research areas in the Ojców National Park. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Sectio C*. Vol. LXVI, 1: 39-54.. Na podstawie prowadzonych badań można stwierdzić, że wykonywane zabiegi przynoszą zamierzony efekt – zahamowano proces zanikania gatunków roślin związanych z ekosystemami nieleśnymi (łąkowych i kserotermicznych). Zwiększa się także różnorodność dziko żyjących pszczołowych w ostojach kserotermicznych. Zmiany struktury zbiorowisk leśnych podlegają ocenie w trakcie prowadzonych prac nad planem ochrony Parku oraz prowadzonych badań przykładowo: Chwistek K. 2008. „Struktura i dynamika drzewostanów Ojcowskiego Parku Narodowego”.. Prowadzone prace wykazały pozytywne zmiany w drzewostanach o zniekształconym składzie: wyraźnie zmniejszył się udział gatunków sztucznie wprowadzonych (sosny, modrzewia, świerka), pojawiło się naturalne, dostosowane do warunków siedliskowych odnowienie. Na szczególną uwagę zasługuje, odnotowany w latach 1990-2003, wzrost liczebności i udziału jodły, uznawanej do niedawna za gatunek ustępujący.

Kratowaniu jaskiń w celu zapobiegania ich niszczeniu oraz zamykaniu Jaskini Ciemnej i Jaskini Łokietka na okres hibernacji nietoperzy towarzyszy obserwowany wzrost liczebności zimujących nietoperzy w jaskiniach.

(dowód: akta kontroli str. 223-224)

1.7. Ocena stanu przyrody na terenie Parku

Podstawowym wskaźnikiem różnorodności biologicznej stosowanym w Parku jest liczba gatunków. Kryterium to jest stosowane przy monitoringu prowadzonych działań ochronnych w zbiorowiskach kserotermicznych, łąkowych oraz przy ochronie płazów i nietoperzy. Monitoring przyrodniczy jest prowadzony od 1964 r. w sposób ciągły. Monitoring nietoperzy od 1995 r. corocznie, monitoring liczebności płazów podczas godowej wędrówki do stawów od 1998 r. corocznie, monitoring stanowisk bobrów od chwili ich wprowadzenie – 1985 r., monitoring liczebności zwierzyny łownej corocznie, od 2011 r. monitoring ptaków wybranych gatunków naturalnych oraz grzybów, porostów, śluzowców i mszaków na powierzchniach próbnych w Dolinie Sąpsowskiej.

(dowód: akta kontroli str. 164, 170-173, 179)

1.8. Współpraca z jednostkami samorządów terytorialnych, innymi organami ochrony przyrody oraz organizacjami pozarządowymi

OPN współpracuje z pięcioma gminami Jerzmanowice-Przegonia, Sułoszowa, Wielka Wieś i Zielonki. Współpraca z samorządami gminnymi dotyczyła uzgadniania planów zagospodarowania przestrzennego gmin lub punktowych zmian w tych planach, wydawania opinii dla budynków lokalizowanych na terenie OPN i w strefie ochronnej w ramach warunków zabudowy. W nawiązaniu do obowiązującej na terenie Parku ochrony przyrody i krajobrazu opinie architektoniczne obejmowały formę obiektu, jego usytuowanie na posesji, elewację, podział okien, rodzaj i kolorystykę pokrycia dachowego. W latach 2010-2012 Park nie zawierał porozumień z samorządami gminnymi. Współpraca oparta była na bezpośrednich kontaktach, przekazywaniu informacji, wspólnych spotkaniach. Przedstawiciele Parku uczestniczyli w spotkaniach z gminami w sprawach przebudowy gminnych dróg publicznych i wewnętrznych przebiegających przez teren Parku oraz w sprawach nowych ciągów komunikacyjnych: projektowanej linii kolejowej E65 Warszawa-Kraków, budowy drogi szybkiego ruchu.

(dowód: akta kontroli str. 265-267)

Współpraca Parku z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska została zapewniona poprzez powołanie jej dyrektora na członka Rady Naukowej Parku. Ponadto do Rady Naukowej Parku zostali powołani Burmistrz Miasta i Gminy Skąpa, Starosta Powiatu Krakowskiego oraz przedstawiciel Samorządu Województwa Małopolskiego.

(dowód: akta kontroli str. 225-227)

W dniu 20 kwietnia 2010 r. OPN zawarł porozumienie z Oddziałem Krakowskim PTTK na okres do 31 grudnia 2015 r. w sprawie utrzymania sieci znakowanych szlaków turystycznych na obszarze Parku oraz ich wyposażenia w urządzenia orientacyjne. W związku z zadaniami statutowymi PTTK, Park powierzył Krakowskiemu Oddziałowi PTTK:

- gruntowne odnawianie oznakowania szlaków raz na trzy lata,
- bieżącą konserwację oznakowania szlaków przeprowadzaną dwukrotnie w ciągu roku (maj i wrzesień) polegającą na przejściu wszystkich szlaków przez znakarza PTTK i uzupełnieniu znaków brakujących lub zniszczonych,
- bieżące uzupełnienie brakujących drogowskazów, zniszczonych lub zużytych technicznie.

(dowód: akta kontroli str. 268)

W badanym okresie OPN współpracował m.in.:

- ze Stowarzyszeniem Przyjaciół Ojcowa w zakresie poprawy czystości wód w potoku Prądnik (prace nad budową oczyszczalni dla Ojcowa). Stowarzyszenie pilotowało budowę oczyszczalni ścieków dla Ojcowa,
- z miejscowymi szkołami w dziedzinie popularyzacji OPN w społeczeństwie oraz szeroko pojętej edukacji lokalnych społeczności,

- z organizacjami ekologicznymi przy konkursach wiedzy o OPN (np. konkurs w „Zielonej Sieci” organizowany dla szkół podstawowych i gimnazjów przez Centrum Młodzieży im. Dr H. Jordana w Krakowie),
- z Zespołem Parków Krajobrazowych woj. Małopolskiego, Oddział w Krakowie w zakresie edukacji (konkursy dla młodzieży),
- ze „Stowarzyszeniem Korzkiew” i Stowarzyszeniem Miłośników Doliny Prądnika „Nasza Dolina” w sprawie kontrowersyjnej koncepcji przebiegu nowej drogi przez otulinę Ojcowskiego Parku Narodowego,
- z kołami przewodników PTTK i innymi stowarzyszeniami przewodnickimi w ramach dokształcania przewodników oprowadzających wycieczki po OPN oraz przy organizowaniu akcji „Przewodnicy Dzieciom”,
- z miejscowymi ochotniczymi strażami pożarnymi. Pomoc OSP w przypadkach anomalii pogodowych (wezbrania potoków, wiatrołomy, szadź),
- z Towarzystwem na Rzecz Ochrony Przyrody: udział przedstawiciela Towarzystwa w pracach Rady Naukowej OPN (Mariusz Waszkiewicz), pomoc w ochronie płazów w Pieskowej Skale w czasie ich wiosennej wędrówki godowej przez ruchliwą drogę,
- z Fundacją Aeris Futuro w zakresie realizacji Programu „Czas na Las”. W 2012 r. zgodnie z zadaniami ochronnymi OPN za środki Fundacji przekazane w wysokości 27 000 zł na założonych uprawach leśnych na terenie 2 ha posadzono 14 000 sadzonek.

(dowód: akta kontroli str. 265-267, 269, 273)

1.9. Kary i sankcje

W kontrolowanym okresie upoważnienia do nakładania mandatów posiadało 10 pracowników Parku, w tym czterech strażników Straży Parku. Ogółem pracownicy OPN nałożyli 80 mandatów na kwotę łączną 11 000 zł, w tym 77 grzywnien nałożono w związku z naruszeniami ustawy o ochronie przyrody na kwotę 10 700 zł a trzy mandaty karne w kwocie 600 zł za naruszenie art. 148 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń.⁸

W związku z naruszeniami ustawy o ochronie przyrody w 2010 r. nałożono 31 grzywnien na kwotę 4 300 zł, w 2011 r. 28 na kwotę 3 100 zł a w 2012 r. 18 mandatów karnych na kwotę 3 300 zł. Powodem wymierzenia grzywnien w drodze mandatu karnego na sprawców były naruszenia zakazów określonych art. 15 ust. 1 pkt 5, 6, 10, 11, 13, 15, 16, 17 i 18 ustawy o ochronie przyrody.

(dowód: akta kontroli str. 200, 201, 212)

W szczególności, w latach 2010-2012 mandatami karnymi m.in. za poruszanie się poza szlakami (art. 15 ust. 1 pkt 15 ww. ustawy) ukarano 5 osób na kwotę łączną 1 050 zł a za wjazdy na drogi i miejsca objęte zakazem (art. 15 ust. 1 pkt 18) 55 osób na kwotę łączną 7 250 zł.

(dowód: akta kontroli str. 201)

W badanym okresie w związku ze zwalczaniem szkodnictwa leśnego OPN powiadamiał organy ścigania 10 razy i wnosił o ukaranie winnych. W wyniku działań Straży Parku ujawniono 9 przypadków kradzieży drewna o łącznej masie 16, 79 m³ oraz jeden przypadek kłusownictwa (postrzelenie dzika). Wszystkie przypadki ujawnionych kradzieży drewna jak również sprawa postrzelenia dzika zostały zgłoszone Policji. Według stanu na 30 kwietnia 2013 r. z 10 ujawnionych przypadków szkodnictwa leśnego wyrokami sądu skazano sprawców trzech kradzieży drewna w pozostałych siedmiu przypadkach postępowanie wyjaśniające zostało umorzone ze względu na niewykrycie sprawców. W 2010 r. wyrokami Sądu Rejonowego dla Krakowa Śródmieścia sprawca kradzieży drewna o wartości 480,03 zł, tj. przestępstwa określonego art. 290 § 1 Kodeksu karnego⁹, został ukarany karą pozbawienia wolności na okres czterech miesięcy w zawieszeniu na dwa lata oraz wpłatą

⁸ Dz. U. z 2013, poz. 482

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)

nawiązki na rzecz OPN w wysokości 960,06 zł. W przypadku kradzieży drewna o wartości 41,11 zł Sąd Rejonowy za wykroczenie z art. 120 § 2 Kw¹⁰ sprawcę czynu ukarał grzywną w wysokości 300 zł. W 2012 r. Dwóch sprawców kradzieży drewna o wartości 38,7 zł, tj. za popełnienie wykroczenia z art. 120 § 2 Kw wyrokiem sądu zostali ukarani grzywnami po 300 zł każdy oraz nawiązką w wysokości 77,40 zł każdy na rzecz OPN. Orzeczone nawiązki na rzecz OPN w łącznej wysokości 1 114,86 zł zostały wpłacone, w tym 28 lutego 2011 r. w kwocie 960,06 zł a 19 lipca 2012 r. w kwocie 154,80 zł.

(dowód: akta kontroli str. 203-204)

1.10. Organizacja turystyki

Zasady udostępniania Parku dla turystyki pieszej, rowerowej oraz uprawiania narciarstwa turystycznego zostały określone zarządzeniami Dyrektora Parku (nr 26/06 i 22/2011). Zarządzenie określa udostępnione na terenie Parku wyznaczone szlaki turystyczne, ścieżki dydaktyczne, trasy rowerowe i narciarskie oraz udostępniane do zwiedzania obiekty turystyczne. Dla osób odwiedzających Park, zorganizowano zaplecze sanitarne oraz miejsca wypoczynku i spożywania posiłków zlokalizowane przy jaskiniach Łokietka i Ciemnej, Parku Zdrojowym, Centrum Edukacyjno-Muzealnym, przy zamku w Pieskowej Skale, ruinach zamku w Ojcowie, przy parkingach, polu namiotowym jak również przy 13 prywatnych obiektach gastronomicznych. Ponadto szlaki turystyczne i punkty widokowe wyposażone są w ławki i kosze na śmieci.

Na terenie OPN utrzymanie czystości i porządku zapewnia czteroosobowa brygada turystyczna Parku, do której należy regularne sprzątanie śmieci i wywóz do kontenerów przed i po weekendach, a na bieżąco w miarę potrzeb, w tym również wylawianie śmieci ze strumieni itp. Na podstawie zawartych umów z firmami zapewniony jest wywóz odpadów komunalnych serwisowanie toalet typu toi-toi jak również toalet kontenerowych.

Do zadań Zespołu do spraw Edukacji i Turystyki należy udostępnianie terenu Parku do zwiedzania. Zespół składa się z dwóch pracowników: gł. specjalisty ds. udostępniania terenu Parku i referenta ds. turystyki, czterech pracowników gospodarczych. W okresie sezonu turystycznego (od kwietnia do października) Park zatrudnia dodatkowo jednego parkingowego i pięciu kasjerów. Wymagania wobec osób oprowadzających po Parku zostały określone w regulaminie dla przewodników. Osoby oprowadzające po OPN są obowiązane do posiadania uprawnień przewodnickich oraz uzyskania licencji dyrektora Parku na przewodnictwo i prowadzenie w nim zajęć dydaktycznych. W zakresie udostępniania do zwiedzania, Park na zasadzie dwustronnego uzgodnienia współpracuje od 1953 r. z Biurem Obsługi Ruchu Turystycznego PTTK w Ojcowie oraz Biurem Usług Turystycznych „Ojcowianin” w Ojcowie.

Usługi przewodnickie w jaskiniach (Jaskinia Łokietka i Jaskinia Ciemna) są realizowane przez Konsorcjum „Jaskinia” w Skale. Firma ta została wyłoniona w przetargu nieograniczonym oferując najniższą cenę.

(dowód: akta kontroli str. 373)

Przez teren Parku przebiega 5 oznakowanych szlaków turystycznych:

Szlaki „dalekobieżne:

- czerwony – „Orlich Gniazd” z Krakowa do Częstochowy – 13,6 km na terenie OPN niebieski-„Warowni Jurajskich” – Rudawa – Mstów – 9 km na terenie OPN
- żółty – „Dolinek Jurajskich” z Chrzanowa do Pieskowej Skály – 9,5 km w Parku

Szlaki lokalne:

- zielony – Dolina Sąspowska – Dolina Prądnika – 5,9 km
 - czarny – Jaskinia Łokietka – Pieskowa Skála – 9,2 km
- Ogółem 47,2 km

¹⁰ Patrz przypis 8

Podstawowe dane dotyczące szlaków turystycznych przedstawiają się następująco:

- długość szlaków turystycznych, po odliczeniu wspólnych przebiegów 2010 i 2011 r. – 29,9 km; 2012 r. 37,3 km.
- gęstość szlaków turystycznych 2010 i 2011 r. – 13,93 m/ha; 2012 r. 17,38 m/ha
- liczba turystów odwiedzających Park (ustalona na podstawie ewidencji sprzedaży biletów do obiektów): 285 704 w 2010 r., 296 560 w 2011 r. oraz 294 776 w 2012 r.
- liczba turystów / ha: 133 w 2010 r., 138 w 2011 r. oraz 137 w 2012 r.,
- liczba osób na 1 km szlaków: 9 555 w 2010 r., 9 918 w 2011 r. oraz 7 902 w 2012 r.
(dowód: akta kontroli str. 373)

Przeprowadzone 9 maja 2013 r. oględziny stanu oznakowania Parku, szlaków turystycznych oraz trzech miejsc odpoczynku położonych w ich pobliżu wykazały, że:

- wjazd do Parku od strony Woli Kalinowskiej przy drodze powiatowej przebiegającej przez teren Parku oznakowany jest ozdobną bramą z logo OPN, napisem „witamy” oraz tablicą urzędową informującą o nazwie formy ochrony przyrody.
- oględziny stanu szlaku zielonego prowadzącego z Doliny Sąspowskiej do Doliny Prądnika na odcinku od Jaskini Ciemnej przez Górę Okopy do Doliny Prądnika o długości 1,8 km wykazały, że szlak jest oznakowany stosowanymi przez PTTK drogowskazami szlaków turystycznych w terenie. Zmiany przebiegu kierunku szlaku wyraźnie oznakowane. Ścieżka na odcinkach podejść zabezpieczona barierkami nie zezwalającymi na poruszanie się poza wyznaczonym obszarem. Miejsca widokowe, odpoczynku wyposażone w ławki i kosze na śmieci. Przed Jaskinią Ciemną widnieją tablice informacyjne dwudzielne zawierające w jednym skrzydle mapę turystyczna OPN oraz drugim: zasady udostępniania Parku i obowiązujące zakazy, cennik i godziny udostępnionych obiektów turystycznych, podstawowe informacje o Parku, telefony alarmowe. Miejsca poddane oględzinom utrzymane w czystości, oznakowanie Parku czytelne bez uwag.
- oględziny zorganizowanych przez OPN miejsc wypoczynku dla osób odwiedzających Park na Złotej Górze, w Parku Zdrojowym i w pobliżu Jaskini Ciemnej wykazały, że miejsca te są: oznakowane tablicami informacyjnymi o Parku wraz z zasadami o udostępnianiu terenu Parku dla celów naukowych, edukacyjnych i turystycznych, wyposażone w ławki lub ławostoły oraz kosze na śmieci w ilości wystarczającej. W poddawanych oględzinom miejscach wypoczynku, turystom zapewniono możliwość korzystania z zaplecza sanitarnego. Czystość i porządek bez uwag.
(dowód: akta kontroli str. 274)

W latach 2010-2011 podjęto 7 tematów badawczych dotyczących wpływu turystyki na stan przyrody w OPN. Przykładowo: w 2010 r. przy współudziale Polskiej Akademii Nauk Oddział Kraków, badaniami objęto śmiertelność zwierząt na drogach w Parku, w 2011 r. przedmiotem badań zakończonych pracą magisterską na Uniwersytecie Rolniczym w Krakowie, były zanieczyszczenia mikrobiologiczne gleb przy głównych szlakach turystycznych, w 2012 r. ocena presji turystycznej na ekosystemy OPN, stanowiła zespółową pracę magisterską studentów z SGGW w Warszawie.

(dowód: akta kontroli str. 275)

Dzienne limity osób odwiedzających strefy Parku na lata 2011-2012 zostały określone w zarządzeniu nr 72 Ministra Środowiska w sprawie zadań ochronnych dla Ojcowskiego Parku Narodowego w załączniku nr 5. Według zarządzenia nie wyznacza się dziennego limitu liczby osób odwiedzających Park. Dziennymi limitami objęto 19 stref w Parku. Dla szlaków turystycznych maksymalna liczba osób mogących przebywać jednocześnie wynosi: szlak czerwony – 1000 osób, szlak niebieski – 800, szlak żółty – 600, szlak zielony – 300, szlak czarny 500 osób. Dla obiektów turystycznych, w tym: zamek w Ojcowie – 120 osób, Grota Łokietka – 100 osób, Jaskinia Ciemna – 80 osób. Dla poszczególnych punktów widokowych maksymalna liczba osób mogących przebywać jednocześnie wynosi od 15 do 20 osób.

(dowód: akta kontroli str. 87-89)

W 2010 r. na terenie Parku funkcjonowało 59 punktów handlowo-usługowych, w tym OPN prowadził pięć punktów sprzedaży wydawnictw przy kasach a 54 punkty były prowadzone w ramach działalności gospodarczej przez osoby zamieszkałe na terenie Parku jak również przez organizacje turystyczne, kościelne, PAN i inne. Od 2011 r. liczba punktów handlowo-usługowych zwiększyła się o jeden punkt sprzedaży pamiątek prowadzony przez osobę prowadzącą działalność gospodarczą a liczba punktów sprzedaży OPN nie uległa zmianie. (razem na terenie Parku 60). Działalność gospodarcza podmiotów to: restauracje - zajazdy, kawiarnie, kwatery, grille, biura turystyczne, punkty informacyjne, sprzedaż pamiątek, gospodarstwa agroturystyczne, schronisko.

(dowód: akta kontroli str.374)

Na terenie Parku 30% gruntów to obszary prywatne. Działalność komercyjna w Parku prowadzona jest w prywatnych domach w obrębie tych działek. Zdaniem Dyrektora Parku, ustawa o ochronie przyrody nie daje prawnych możliwości do ingerencji w działalność handlowo-usługową prowadzoną na działkach prywatnych na jego terenie. Prowadzenie małych restauracyjek zlokalizowanych w zabudowie wiejskiej i wynajem pokoi w zasadzie nie ma oddziaływania na przyrodę w Parku. Działalność ta służy turystom odwiedzającym Park. Negatywny wpływ takich obiektów w Parku na jego przyrodę jest w zasadzie nieistotny a nawet czasami dodatni, gdyż kanalizuje ruch turystyczny i rekreacyjny poprzez zmniejszenie jego naporu na szlaki. Część odwiedzających Park spędza czas na terenie posesji prywatnych a nie na szlakach w Parku.

(dowód: akta kontroli str.276-278)

Z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Parku, przez mieszkańców i inne podmioty na gruntach prywatnych, OPN nie uzyskuje dochodów. Obecność turystów w Parku generuje koszty, które powstają niezależnie od działalności handlowo-usługowej prowadzonej na gruntach prywatnych. Koszty OPN poniesione na utrzymanie Parku w czystości obejmujące: zakup worków na śmieci i rękawic ochronnych, czyszczenie strumienia Prądnik, wywozu śmieci poza teren, serwisowania toalet wynosiły w 2010 r. – 17.480 zł, w 2011 r. 23,162 zł, w 2012 r. 19,268 zł. Przychody OPN z tytułu opłat za wstępy do obiektów turystycznych (jaskiń Łokietka i Ciemnej, ruin zamku w Ojcowie, muzeum, opłat za parkingi: pod zamkiem w Ojcowie i na Złotej Górze, opłat za udostępnienie wyznaczonego terenu Parku do wykonywania zdjęć, wpływów ze sprzedaży wydawnictw wynosiły w 2010 r. - 1.010 tys. zł, w 2011 r. 1.143 tys. zł, w 2012 r. 1.118 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str.374)

1.11. Rada Naukowa Parku

Minister Środowiska zarządzeniem nr 87 z dnia 8 grudnia 2009 r. powołał 18 członków do Rady Naukowej OPN na okres kadencji trwającej 5 lat. Od 9 sierpnia 2012 r. skład członków Rady Naukowej Parku został poszerzony o przedstawiciela Samorządu Województwa Małopolskiego powołanego kolejnym zarządzeniem Ministra.

Z protokołów z posiedzeń Rady w okresie od 25 marca 2010 r. do 19 grudnia 2012 r. wynika, że Dyrektor Parku zasięgał opinii członków Rady w sprawach:

- zadań ochronnych OPN,
- rozbudowy i modernizacji parkingów na Złotej Górze – opinia pozytywna,
- przywrócenia zabudowy wypoczynkowej na wzgórzu Parnas – opinia wspierająca negatywne stanowisko Dyrektora Parku co do zamierzenia inwestycyjnego ze względu na zagrożenia dla przyrody i krajobrazu OPN,
- budowy schroniska turystycznego w Woli Kalinowskiej opinia popierająca negatywne stanowisko Dyrektora co do realizacji inwestycji.

(dowód: akta kontroli str. 225-228,)

1.12. Funkcjonowanie kontroli zarządczej

Zarządzeniem nr 6/2011 dyrektora OPN z 12 kwietnia 2011 r. zostały ustalone zasady kontroli zarządczej w następujących obszarach: 1) środowisko wewnętrzne, 2) cele

i zarządzanie ryzykiem, 3) mechanizmy kontroli, 4) informacja i komunikacja, 5) monitorowanie i ocena. Kontrola zarządcza obejmuje działania w zakresie ochrony przyrody i bioróżnorodności. Ochrona zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz udostępnianie OPN dla badań naukowych i turystyki jest ujęta w rocznych lub dwuletnich zadaniach ochronnych zatwierdzonych do realizacji przez Ministra Środowiska.

Główne zadanie OPN „Ochrona przyrody i krajobrazu oraz różnorodności biologicznej” obejmuje ponad 30 celów przewidzianych do realizacji w danym roku. Zarządzeniem nr 7/2011 dyrektora OPN z 12 kwietnia 2011 r. zostały ustalone zasady i tryb wyznaczania celów Parku, mierników ich realizacji oraz zasad monitorowania ich osiągnięcia. W praktyce kontrola zarządcza jest realizowana poprzez nadzór, ciągłość działalności, ochronę zasobów przyrodniczych i kulturowych OPN, wykonywanie operacji finansowych i gospodarczych. Kierownicy działów, w tym kierownik Działu Ochrony Przyrody przedstawia dyrektorowi propozycje celów szczegółowych służących do realizacji zadania lub zadań, za których realizację odpowiada. Propozycja ta obejmuje charakterystykę opisową zadania i celu wskazującego jego powiązanie z realizacją funkcji Parku, mierniki osiągnięcia celu i ryzyka niewykonania. Stopień realizacji zadań jest omawiany na comiesięcznych naradach roboczych z udziałem kierownictwa OPN i kierowników poszczególnych działów. Przebieg narad jest protokołowany. Kierownicy działów składają jeden raz na kwartał informację o realizacji poszczególnych zadań, informują o przeszkodach i ryzykach niewykonania tych zadań.

(dowód: akta kontroli str. 229, 246, 235-236)

Kontrola kwartalnych sprawozdań z realizacji celów Działu Ochrony Zasobów Przyrody za okres 2011-2012 wykazała, że cele zostały zrealizowane zgodnie z przyjętymi do wykonania zadaniami ochronnymi. Mierniki wartości zostały w precyzyjny sposób określone. Przykładowo: cięcia sanitarne – miernik m³; koszenie, pielęgnacja upraw, nadzór nad wykonaniem prac z zakresu ochrony zbiorowisk kserotermicznych – miernik ha.

(dowód: akta kontroli str. 238-243)

W sprawie zarządzania ryzykiem dyrektor OPN wydał zarządzenie nr 9/2011 z 12 kwietnia 2011 r. określające identyfikację ryzyka, monitorowanie realizacji zadania oraz analizę ryzyka i podejmowanie działań zaradczych. W zakresie ochrony przyrody wśród elementów ryzyka jakie mogą wystąpić w Parku wyszczególniono nieprzewidziane zjawiska pogodowe takie jak gwałtowne opady, wezbrania potoków, erozja koryt rzecznych, podmywanie przyczółków mostków i kładek, szadź powodująca masowe niszczenie drzewostanów, wiatrolomy, śniegolomy. Do elementów ryzyka zaliczono również czynniki finansowe – zmianę wysokości dotacji, niewystarczające środki na zadania inwestycyjne, wzrost kosztów działalności jak również zmiany przepisów.

(dowód: akta kontroli str. 246-247)

Ocena funkcjonowania systemu kontroli zarządczej wraz z oświadczeniem o stanie kontroli zarządczej za rok 2011 według ustalonego wzoru określającego nazwę celu oraz sposób jego osiągnięcia lub braku realizacji zadania została przekazana do Ministerstwa Środowiska w wyznaczonym terminie. W 2011 r. wszystkie planowane zadania ochronne zostały zrealizowane. Dane o realizacji celów ochronnych za rok 2012 wraz z oświadczeniem o stanie kontroli przekazano terminowo. Planowane zadania ochronne zostały zrealizowane za wyjątkiem zadania pn. „Utrzymanie rodzimego składu gatunkowego drzewostanów” Powodem braku realizacji zadania polegającego na zbiorze nasion buka i dębu był brak owocowania tych gatunków.

Z oświadczeń o stanie kontroli zarządczej oraz ankiety dotyczącej funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem wynika, że w OPN w wystarczającym stopniu funkcjonowała adekwatna, skuteczna i efektywna kontrola zarządcza w latach 2011-2012.

(dowód: akta kontroli str. 247-264)

1.13. Informacje zamieszczone na stronach internetowych Parku

OPN prowadzi stronę internetową pod adresem: <http://www.ojcowskiiparknarodowy.pl>. W zakładkach strony Park zamieszcza podstawowe informacje w zakresie: działalności,

edukacji przyrodniczej, środowiska przyrodniczego, zasad udostępniania (zarządzenia dyrektora), turystyki, aktualności. Strona jest aktualizowana na bieżąco.

Informacje dotyczące organizacji Parku zamieszczone są na podstronie pod adresem: <http://bip.ojcowskiparknarodowy.pl>. Menu podmiotowe podstrony zawiera m.in. statut Parku, regulamin organizacyjny, schemat organizacyjny, osoby sprawujące funkcje, zarządzenia dyrektora OPN, zadania ochronne Parku. Dokumenty organizacyjne udostępnione na stronie odpowiadają obowiązującym.

(dowód: akta kontroli str. 375-379)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym obszarze organizacji działalności i zarządzani nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym obszarze.

2. Podejmowanie działań w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody, odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów oraz edukacji przyrodniczej

2.1. Wartości przyrodnicze obszaru

Opis stanu
faktycznego

Ojcowski Park Narodowy został utworzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 1956 r.¹¹. W rozporządzeniu tym nie określono wartości przyrodniczych, które były powodem ustanowienia parku.

OPN jest jedną z najbogatszych poza górami ostoją elementu górskiego i gatunków kserotermicznych. Wśród roślin gatunki górskie stanowią 5% ogółu flory, a ciepłolubne ponad 25%. Dużym walorem przyrodniczym Parku jest występowanie tutaj wielu gatunków roślin i bezkręgowców na reliktowych stanowiskach z różnych okresów. Najcenniejsze są najstarsze relikty trzeciorzędowe, które przetrwały epokę lodową jak np. skoczogonek. Młodsze są relikty glacialne np. wypławek alpejski, żyjący w zimnych źródłach krasowych i następnie relikty u schyłku plejstocenu, do których zaliczamy sosny rosnące na niedostępnych, skalistych stokach dolin.

Na obszarze OPN stwierdzono prawie 10,4 tys. gatunków grzybów, roślin i zwierząt, co w przeliczeniu na jednostkę powierzchni stawia go na czołowym miejscu w kategorii bioróżnorodności wśród wszystkich parków narodowych w Polsce. W Parku występuje około 950 gatunków roślin naczyniowych o bardzo różnych wymaganiach ekologicznych i pochodzeniu np. około 50 gatunków górskich i ponad 100 ciepłolubnych gatunków rosnących dziś głównie na południu Europy. Do najciekawszych należy największy storczyk krajowy – obuwik pospolity, obrazki alpejskie, chaber miękkowłosy, uludka leśna, stepowa trawa – ostnica Jana, czy występująca na jedynym w Polsce stanowisku macierzanka wczesna. Ponadto stwierdzono w Parku 311 gatunków mszaków, 325 gatunków glonów, 196 gatunków porostów, 97 gatunków śluzowców i 1 220 gatunków grzybów. Na terenie OPN bytuje około 7 000 gatunków zwierząt, ogólną zaś liczbę szacuje się na 12 000 gatunków.

¹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 stycznia 1956 r. w sprawie utworzenia ojcowskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 4, poz. 22)

Spośród ssaków występują m. in. borsuk, orzesznica, gronostaj oraz introdukowany w 1985 r. bóbr europejski. Do najciekawszych należą nietoperze, których zanotowano 17 gatunków, spośród 25 występujących w Polsce m. in. podkowiec mały i nocek orzęsiony. Wśród ptaków stwierdzono 100 gatunków m. in. żyjącego głównie w górach pluszcza, czy bociana czarnego. Najliczniej reprezentowany jest świat owadów, liczący około 7 000 gatunków, w tym m. in. 1 785 chrząszczy, około 1 243 błonkówek i ponad 1 100 gatunków motyli. W parku można zobaczyć 7 gatunków płazów i 5 gatunków gadów.

Spośród gatunków zagrożonych wyginięciem w Polsce i umieszczonych w czerwonych księgach, na terenie OPN występują 22 gatunki roślin, z których współcześnie notuje się 15 taksonów m. in.: dwuletnią bylinę dziewannę, storczyki, trawy, 13 gatunków kręgowców: nietoperze, dzięcioła białogrzbietego, węża – gniewosza plamistego oraz 8 gatunków bezkręgowców: ślimaki, chrząszcze, błonkówki, motyle i muchówka. Na terenie Parku nie występują gatunki endemiczne.

W marcu 2012 r. przeprowadzono inwentaryzację w Parku, w której m. in. na powierzchni próbnej 374 ha zarejestrowano 56 sztuk saren, po 4 szt. zajęcy i lisów oraz 13 szt. dzików. Na podstawie tej próby oszacowano średnie zagęszczenie wymienionych zwierząt i przeliczono na sztuki i cały kompleks leśny, które wynosiły odpowiednio 210 szt. saren, po 15 szt. zajęcy i lisów.

Na terenie Parku zlokalizowane są unikalne siedliska przyrodnicze w liczbie 6 jak np. trawiasta „stepowa” murawa kserotermiczna z kostrzewą bruzdkowaną zlokalizowana w Grodzisku koło skały Skamieniały Wędrowiec na powierzchni 0,06 ha, siedliska jaskiń zlokalizowane na zboczach dolin Prądnika i Sąspówki oraz bocznych wąwozów uchodzących do dolin głównych w liczbie 737 jaskiń oraz jaworzyna górską z jęczmikiem zwyczajnym zlokalizowana na cienistych zboczach dolin Prądnika i Sąspówki (Chełmowa Góra i rejon Skał Prałatek) na powierzchni około 1 ha.

(dowód: akta kontroli, str. 61-72)

Uwagi dotyczące badanej działalności

Jedynym wskaźnikiem ekologicznym przyjętym do stosowania przez Park dla scharakteryzowania bioróżnorodności i kondycji ekosystemu była liczba gatunków.

Jak wyjaśnił Dyrektor Parku do tej pory nie wymagano i nie opracowano standardowych wskaźników różnorodności biologicznej. Najprostszym, który stosujemy to ilość gatunków. To kryterium jest stosowane przy monitoringu naszych działań ochronnych w zbiorowiskach kserotermicznych czy łąkowych, które pokazują nam, czy działania nasze były zasadne i ułatwiają nam planowanie właściwych działań. Podobne kryterium jest stosowane przy ochronie płazów czy nietoperzy.

(dowód: akta kontroli, str. 163-164)

2.2. Cel ochrony

Opis stanu faktycznego

W badanym okresie zadania ochronne dla OPN zostały określone w zarządzeniu¹² Ministra Środowiska z dnia 19 stycznia 2010 r. oraz zarządzeniu¹³ Ministra Środowiska z dnia 7 grudnia 2010 r. W dokumentach tych określono zagrożenia oraz sposoby i zakres prowadzenia zbiegów w ramach ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej z podaniem lokalizacji, ich rozmiaru wraz z określeniem ekosystemów, w których mają być wykonane. Dla wybranych gatunków roślin, zwierząt i grzybów określono rodzaj zadań ochronnych oraz sposób prowadzenia zbiegów w ramach ochrony czynnej i krajobrazowej. W związku z występującymi zagrożeniami przyrody Parku zabiegi wykonywane w ramach ochrony czynnej i krajobrazowej dostosowane zostały do wymogu utrzymania ekosystemów i zachowania powiązań między nimi, a także do ich renaturalizacji. Zabiegi wykonywane w ramach ochrony ścisłej obejmują ochronę tych obszarów przed penetracją osób odwiedzających Park oraz zapewnienie dojazdu straży do miejsc zagrożonych pożarem.

¹² Zarządzenie nr 18 Ministra Środowiska z dnia 19 stycznia 2010 r. w sprawie zadań ochronnych dla Ojcowskiego Parku Narodowego na 2010 r.

¹³ Zarządzenie nr 72 Ministra Środowiska z dnia 7 grudnia 2010 r. w sprawie zadań ochronnych dla Ojcowskiego Parku Narodowego na lata 2011-2012.

Ustalono miejsca udostępniane w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych i turystycznych z podaniem sposobu ich udostępniania oraz maksymalnej liczby osób mogących przebywać jednocześnie w tych miejscach. W zadaniach ochrony sformułowano następujące cele:

- ochrona jaskiń,
- ochrona ekosystemu leśnego,
- ochrona zbiorowisk nieleśnych,
- ochrona specyficznego krajobrazu.

(dowód: akta kontroli, str. 73-97, 98-124)

2.3. Presja (zagrożenia dla stanu przyrody)

Opis stanu faktycznego

Park zidentyfikował i przedstawił w załączniku nr 1 do cytowanych zarządzeń¹⁴ Ministra Środowiska dotyczących zadań ochronnych dla OPN, istniejące i potencjalne zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne wraz ze sposobami eliminacji lub ograniczenia tych zagrożeń i ich skutków dla stanu przyrody. Sformułowano zadania do realizacji w celu eliminacji lub ograniczenia tych zagrożeń np.:

- niekorzystny wpływ turystyki, wydeptywanie i niszczenie roślinności przez pieszych i rowerzystów,
- uszkodzenie i niszczenie nacieków, namulisk w jaskiniach,
- zmiana składu gatunkowego łąk, ubożenie zasobów roślinnych i populacji zwierzęcych,
- zanikanie stanowisk gatunków roślin specjalnej troski, zawilca wielokwiatowego, pełnika europejskiego, chabra miękkowłosego, macierzanki wczesnej, astra gawędki, ośmiąla mniejszego, tojadu dziobatego, brzozy ojcowskiej, kosatki kielichowatej, ostnicy Jana,
- opanowywanie siedlisk rodzimych roślin przez gatunki obcego pochodzenia.

Dla zachowania walorów kulturowych i krajobrazowych Doliny Prądnika jako jedno z zadań ochronnych na lata 2011-2012 Park przyjął utrzymanie stawów rybnych w Ojcowie (zarządzenie nr 72 Ministra Środowiska). W 2010 r. zawieszono hodowlę pstrąga tęczowego (obcy gatunek dla rodzimej fauny) w stawach hodowlanych w Ojcowie. Pozostawiono niewielką ilość ryb w stawach, lecz wskutek żerowania wydr oraz czapli liczebność ryb uległa zmniejszeniu. Stawy te, ze względów kulturowych i krajobrazowych Doliny Prądnika oraz dla zachowania charakterystycznej dla nich flory i fauny utrzymywane są w stanie pełnego napełnienia. Stan stawów pozwala na powrót do hodowli, względnie zarybienia ich niewielką ilością pstrąga potokowego (rodzimego), w momencie ustania przyczyn ekonomicznych, które spowodowały jej zawieszenie. Na realizację tego zadania (obkaszanie, utrzymanie grobli i przepustów) w latach 2011-2012 wydatkowano ogółem 18,0 tys. zł.

(dowód: akta kontroli, str. 75-76, 101-102, 301, 315, 385)

Działalność gospodarcza Parku wynika z działań ochronnych oraz innych działań ustawowych, w tym edukacyjnych, turystycznych, dzierżawy nieruchomości oraz opłat czynszowych za mieszkania służbowe. W ramach ochrony ekosystemów leśnych pozyskuje się do sprzedaży surowiec drzewny oraz wydzierżawia się odpłatnie łąki i pastwiska. W ramach działalności edukacyjnej Park prowadzi odpłatne: kursy i szkolenia z zakresu przyrody, ekspozycję przyrodniczą oraz zwiedzanie jaskiń (Łokietka i Ciemna) z przeszkolonym przewodnikiem. W działalności turystycznej wprowadzono opłaty: parkingowe oraz za wejście na ruiny Zamku Kazimierzowskiego. Wydzierżawiono nieruchomości: zajazd „Złota Góra” oraz parking w Pieskowej Skale. W umowach dzierżawnych zostały szczegółowo określone warunki i ograniczenia prowadzonej działalności gospodarczej.

(dowód: akta kontroli, str. 134)

W badanym okresie Dyrektor Parku wydał 24 zezwolenia, na podstawie decyzji Ministra Środowiska, na odstępstwa od zakazów obowiązujących w OPN. Wszystkie zezwolenia

¹⁴ Patrz przypis 4 i 5.

dotyczyły prowadzenia badań naukowych związanych z ochroną przyrody i inwentaryzacji ssaków. W jednym przypadku Dyrektor Parku wyraził opinię negatywną, którą po powtórnej dogłębnej analizie zmienił na pozytywną. Nie było przypadku nie wydania opinii do wniosku o zezwolenie ani składania wniosku o takie zezwolenie przez Dyrektora Parku.

We florze Parku stwierdzono występowanie 127 antropofitów (roślin obcego pochodzenia), z czego 41 to kenofity (gatunki przybyłe w czasach nowożytnych od XV wieku). Występują one przede wszystkim w zbiorowiskach ruderalnych, najczęściej w pobliżu domostw i ciągów komunikacyjnych, gdzie naturalna szata roślinna została przez człowieka zniszczona lub silnie przekształcona. Sześć spośród nich uznano za gatunki niebezpieczne, są to: kolczurka klapowana niecierpek gruczołowaty, niecierpek drobnokwiatowy, dąb czerwony, rdestowiec ostrokończysty i nawłóć kanadyjska.

W badanym okresie, realizując działania ochronne w celu ustalenia sposobu zagospodarowania terenów w otulinie, Dyrektor Parku opiniował plan zagospodarowania przestrzennego okolicznych gmin, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz warunków zabudowy dla potrzeb ochrony przyrody Parku a także niedopuszczenia do zabudowy korytarzy ekologicznych, zamiany gruntów rolnych na tereny pod zabudowę oraz prowadził monitoring drożności korytarzy ekologicznych

(dowód: akta kontroli, str. 77-78, 128-133, 158-162)

2.4. Planowanie ochrony

Opis stanu faktycznego

Park nie posiada planu ochrony. Aktualnie prowadzone są prace w celu jego sporządzenia. Z zaawansowania tych prac wynika, że ich zaangażowanie wynosi około 60%. Na wykonanie planu ochrony ekosystemów leśnych i nieleśnych OPN zawarł stosowne umowy 18 kwietnia 2012 r. i 17 lipca 2012 r. z Przedsiębiorstwem Państwowym Biuro Urządzenia i Geodezji Leśnej w Sękocinie Starym Oddział w Krakowie, z terminem ich realizacji odpowiednio 15 lutego 2014 r. i 15 września 2013 r. Dyrektor Parku w dniu 8 października 2009 r. i w dniu 13 października 2010 r. przesłał Ministrowi Środowiska propozycję zadań ochronnych na 2010 r. i lata 2011-2012. W badanym okresie Minister Środowiska ustanowił roczne zadania ochronne dla OPN na 2010 r. a na okres 2011-2012 zadania dwuletnie. Park w zadaniach ochronnych określił:

- sposoby ograniczenia lub eliminacji istniejących zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych,
- sposoby usuwania skutków niewłaściwych działań,
- metody ochrony stosowane w wydzielonych strefach,
- zabiegi ochronne dla poszczególnych obszarów i ekosystemów: leśnych, lądowych nieleśnych, wodnych,
- zakres monitoringu,
- ścisłą lokalizację prowadzenia działań ochronnych,
- zadania szczegółowe na sformułowane cele ochrony przyrody.

W zadaniach ochronnych ustalone zostały zasady ochrony i wykorzystania gruntów nieleśnych lądowych z uwzględnieniem struktury własnościowej (grunty państwowe i prywatne). Zaplanowano działania ochronne w odniesieniu do poszczególnych gatunków ginących i zagrożonych wyginięciem, a także działania, w celu eliminowania inwazji obcych gatunków zagrażających rodzimym gatunkom. W zadaniach tych nie określono wskaźników (poza liczbą gatunków) dla oceny bioróżnorodności co zostało opisane w punkcie 2.1 niniejszego wystąpienia. Park nie sporządzał dodatkowych rocznych lub miesięcznych planów pracy. W badanym okresie Park określił limity pozyskiwania drewna i odłowu zwierzyny. Limity te zostały umieszczone w planach zadań rzeczowych. W badanym okresie Dyrektor Parku uzgodnił dla sześciu wsi w gminach Skąpa i Sułoszowa projekty uproszczone planów urządzania lasu dotyczące lasów prywatnych leżących na terenie parku. Park nie ma opracowanego osobno programu zapobiegania introdukcji oraz powstrzymywania rozprzestrzeniania gatunków obcych zagrażających rodzimym zasobom. Tematyka ta jest ujęta i realizowana w zadaniach ochronnych badanego okresu.

(dowód: akta kontroli, str. 75-89, 99-123, 135-152)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

W badanym okresie w zatwierdzonych przez Ministra Środowiska zadaniach ochronnych nie przewidziano okresowego raportowania z ich wykonania oraz z uzyskanych efektów. Ponadto w okresie tym Dyrektor Parku nie uzgadniał planów urządzenia lasu w części dotyczącej otuliny.

Według wyjaśnień Dyrektora Parku Ministerstwo Środowiska nie wymaga i nie jest zainteresowane okresowym raportowaniem wykonanych zadań. Nie ma zresztą takiej potrzeby, bo wiadomo co Park ma wykonać, natomiast gdyby wykonanie jakiegoś zadania napotykało na trudności i gdyby Park nie mógł go wykonać, to wtedy taka informacja zostałaby przesłana do Ministerstwa Środowiska.

W wyjaśnieniach Dyrektor Parku podał także, że lasów w otulinie jest bardzo niewielka ilość we wsi Biały Kościół w gestii Nadleśnictwa Krzeszowice i wg uzyskanych informacji nie posiada planów urządzeniowych, które wykonuje Starostwo. Starostwo w momencie wykonywania tych operatów winno je uzgodnić z Parkiem.

(dowód: akta kontroli, str.276-277)

2.5. Prowadzenie działań na terenie Parku

Opis stanu
faktycznego

Teren Parku jest oznakowany zgodnie z art. 115 uoop¹⁵. W Parku wydzielono strefy ochrony ścisłej i ochrony czynnej (zbiorowisk leśnych i nieleśnych), które stanowią 11,7% i 43,2% ogólnej powierzchni parku. Miejsca udostępniane w celach naukowych, edukacyjnych, kulturowych i turystycznych z podaniem ich lokalizacji sposobu udostępniania wraz z podaniem maksymalnej liczby osób przebywających jednocześnie zostały opisane w zadaniach ochronnych badanego okresu.

Na terenie Parku wyznaczono miejsca prowadzenia działalności gospodarczej i określono dla nich stosowne warunki

Rozporządzeniem Rady Ministrów¹⁶ wokół Parku została wyznaczona strefa ochronna, zwaną otuliną o powierzchni 6 777 ha oraz określono granice jej przebiegu. Dopuszczalne działania gospodarcze (które nie będą szkodzić przyrodzie OPN) są uzgadniane przez Park w planach zagospodarowania przestrzennego gmin.

Kontrole przestrzegania warunków prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Parku prowadzi Straż Parku, co zostało opisane w punkcie 1.5 niniejszego wystąpienia.

Jednym z największych zagrożeń dla przyrody OPN i zubożenia jej bioróżnorodności jest zabudowa strefy ochronnej. OPN bierze udział w opiniowaniu planów zagospodarowania przestrzennego, aby planowana zabudowa i działalność gospodarcza w jak najmniejszym stopniu szkodziła ochronie przyrody. Na skutek uchylecia planów zagospodarowania przestrzennego w okolicznych gminach każda budowa jest uzgadniana osobną decyzją warunków zabudowy. Park bierze udział w tych uzgodnieniach przez opiniowanie przyrodnicze warunków zabudowy.

Na terenie Parku prowadzona jest gospodarka leśna i łowiecka. Limity pozyskania drewna i odłowu zwierząt łownych zostały umieszczone w rocznych zadaniach rzeczowych i każdorazowo zatwierdzane były przez Ministra Środowiska. Pozyskanie drewna z 1 ha powierzchni leśnej, wynosiło kolejno w 2010, 2011 i 2012 odpowiednio 1,17 m³, 1,15 m³ i 1,13 m³. Dokonano odstrzału redukcyjnego dzików w 2010, 2011 i 2012 w liczbie odpowiednio 52 szt., 49 szt. i 59 szt. Pozyskanie drewna i odłów dzików nie przekraczało limitów ustalonych w rocznych zadaniach rzeczowych OPN. Park dokonywał kontroli realizacji uproszczonych planów urządzenia lasów na gruntach prywatnych – 63 kontrole w 2010 r., 82 kontrole w 2011 r. oraz 96 kontroli w 2012 r. W Parku nie można łowić ryb.

Strefa ochronna zwierząt łownych została wyznaczona na powierzchni 4 560 ha, w tym w otulinie na powierzchni 2 414 ha. Dyrektor Parku dla ochrony zwierząt w tej strefie podejmował działania dotyczące odstrzału redukcyjnego dzików dla utrzymania stanu

¹⁵ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 ze zm.)

¹⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 8 sierpnia 1997 r. w sprawie Ojcowskiego Parku Narodowego (Dz. U. Nr 99, poz. 607)

liczebności populacji odpornej na choroby epidemiologiczne (np. pomór dzików), przeszukiwanie terenu (w okresie zimowym) pod kątem zdejmowania wnyków przez patrole Parku, wykładanie soli w lizawkach, utrzymanie sprawnych pańników i koryt oraz współpraca z sąsiadującymi kołami łowieckimi. Park posiada aktualne dane o liczebności i strukturze populacji zwierząt łownych, co opisano w punkcie 2.7 niniejszego wystąpienia.

W ramach zabiegów z hodowli lasu w 2011 r. wykonano prace obejmujące: produkcję szkółkarską, pielęgnację upraw i czyszczenia późne. Produkcję materiału zalesieniowego prowadzono w szkółce leśnej gdzie z materiału rodzimego pochodzenia (zebrano 60 kg dęba i 20 kg buka). Przeprowadzono prace w zakresie pielęgnacji sadzonek jodły z siewu 2009 r. na powierzchni 3 arów, wykonano zabiegi mające na celu poprawę struktury gleby (wysiew roślin motylkowych, orka ugorów), zbiór materiału na kompost oraz prowadzono pielęgnację otoczenia szkółki. W drzewostanach pracami pielęgnacyjnymi objęto 13,5 ha upraw, na których przeprowadzono pielęgnację gleby w formie obkaszania sadzonek, ponadto w młodnikach na powierzchni 0,7 ha przeprowadzono zabiegi o charakterze czyszczeń późnych. Koszty tych prac wyniosły 14,2 tys. zł (74,7% planowanych).

W ochronie nieleśnych ekosystemów lądowych w 2012 r. zabiegami objęto zbiorowiska kserotermiczne o łącznej powierzchni 18,2 ha (21 ostoi). Przeprowadzono usuwanie nalotów i odrośli drzew i krzewów (w tym także pojedynczych drzew i krzewów) oraz koszenie. Koszty tych prac wyniosły 65,3 tys. zł.

W 2012 r. zabiegami koszenia objęto zbiorowiska łąkowe (w tym powierzchnie o charakterze parkowym, polany widokowe, obrzeża stawów i groble) na łącznej powierzchni 92,71 ha. Powstałą podczas koszenia biomasę wywieziono na składowisko do kompostowania a na powierzchniach zaliczonych do tzw. ziólorośli pozostawiono na miejscu. Koszty tych prac wyniosły 21,9 tys. zł.

(dowód: akta kontroli, str. 85-89, 112-116, 154-157, 168, 191, 279-280)

W wyniku przeprowadzonych w dniu 15 maja 2013 r. oględzin 3 wybranych ostoi (obiektów) wykonania zabiegów ochronnych w 2012 r. stwierdzono, że prawidłowo zostały wykonane zabiegi na zbiorowiskach kserotermicznych poprzez mechaniczne usunięcie nalotów i odrośli drzew i krzewów a także drzew i krzewów na całej powierzchni.

Na terenie Parku prowadzono hodowlę w szkółce brzozy ojcowskiej. W 2009 r. zaszczepiono 36 sztuk brzozy z czego przyjęło się sześć oraz wysiano z zebranych nasion z czego wzeszło trzy sztuki. W 2012 r. posadzono brzozę ojcowską w liczbie sześć zaszczepionych (ponad trzyletnich okazów): jedną na punkcie widokowym na skale Jonaszówka (stanowisko 1), dwie na skalniaku za muzeum w Ojcowie (stanowisko 2) i trzy pod murami zamku na górze Zamkowej w Ojcowie (stanowisko 3).

Ochrona i zwiększanie liczby korzystnych mikrosiedlisk odbywa się poprzez wykonywanie zabiegów ochronnych w zbiorowiskach leśnych i nieleśnych poprzez wykaszanie muraw kserotermicznych czy odslanianie skał. Dla ochrony siedlisk gatunków zagrożonych wyginięciem lub rzadko występujących Park prowadzi zabiegi ochrony czynnej w murawach kserotermicznych w obrębie większych masywów skalnych w Dolinie Prądnika oraz w zbiorowiskach łąkowych i zióloroślach na terenie całego Parku. W badanym okresie średnio na powierzchni ok. 21 ha wykonywano zabiegi ochronne usuwania drzew, krzewów i ich odrośli oraz koszenie i wywóz biomasy.

W celu ochrony rodzimych elementów flory Park podjął działania związane z usuwaniem inwazyjnych gatunków obcego pochodzenia. Wytypowano następujące gatunki inwazyjne do usunięcia z terenu Parku:

- niecierpek gruczołowaty występujący wzdłuż całej Doliny Prądnika na brzegach potoku Prądnik na powierzchni ok. 0,12 km² eliminowano mechanicznie (wykopywanie, koszenie) i spalono poza obszarem chronionym,
- niecierpek drobnokwiatowy występujący w postaci małych skupień jak i łąnów na całym obszarze Parku, wytypowano stanowiska na Górze Zamkowej oraz dolnej i środkowej części Doliny Sąspowskiej eliminowano mechanicznie (wykopywanie, wyrwanie) i spalono poza obszarem chronionym,

- redestowiec ostrokończysty występujący na powierzchni ok. 145 m² eliminowano mechanicznie (wykopywanie wraz z kłączami) i spalono poza obszarem chronionym,
- nawłóć kanadyjska dość rozpowszechniona, pojęto próbę likwidacji w płatach kwiecistych muraw kserotermicznych pod Skalą Długą oraz na Górze Koronnej na powierzchni ok. 500 m² eliminowano mechanicznie (karczowanie) i spalono poza obszarem chronionym,
- kolczurka klapowana występująca na 6 stanowiskach o powierzchni ok. 30 m² eliminowano mechanicznie (wykopywanie wraz z kłączami) i spalono poza obszarem chronionym.

(dowód: akta kontroli, str. 169, 179, 194-196, 372)

2.6. Monitoring

Opis stanu faktycznego

Systematyczny monitoring przyrody na terenie Parku prowadzony jest od 1964 r. Zakresem monitoringu objęto zbiorowiska muraw kserotermicznych, zwierzynę łowną, ptaki, płazy, bobry, grzyby, porosty, śluzowce i mszaki.

W szczególności prowadzony jest monitoring wybranych gatunków zagrożonych wyginięciem. Stanowiska tych gatunków nie są monitorowane co roku, tylko co kilka lat, aby w widoczny sposób uchwycić tendencje populacji. W przypadku gatunków reintrodukowanych monitoring prowadzony jest co roku, dla oszacowania żywotności populacji na nowym miejscu. Coroczny monitoring prowadzony jest dla zawilca wielkokwiatowego. Co kilka lat kontrolowana jest liczebność wisienki stepowej, obuwika pospolitego, turzycy stopowatej i astra gawędki.

Efekty działań ochronnych prowadzono na wyznaczonych powierzchniach badawczych dla muraw kserotermicznych w masywach Skąły Krzyżowej, Grodziska, Skąły Werynhory, Skąły Jonaszówka, skalach: Panieńskich, Kawalerskich i Krukowskiego. Na tych powierzchniach prowadzono analizę zmian roślinności pod wpływem zabiegów ochrony aktywnej poprzez wykonanie spisów florystycznych. Wyniki tych prac publikowane są w czasopiśmie Prądnik Prace i materiały muzeum im. Prof. Władysława Szafera.

Park prowadzi ewidencję i monitoring gatunków obcych, bada źródła i drogi ich ekspansji oraz wpływ na gatunki i ekosystemy. Dotyczy to niecierpka gruczołowatego i rdestowca ostrokończystego. Wyniki tych badań publikowane są w czasopismach krajowych i zagranicznych. Prowadzono także ewidencję ssaków wśród, których zanotowano dwa gatunki obce zaliczane również w Polsce do gatunków inwazyjnych: jenota i piżmaka. W przypadku gatunków pojawiających się tutaj efemerycznie jak jenot albo nie notowanych od wielu lat monitoring polega na zbieraniu danych przez służby parku. Inne gatunki obce to biedronka azjatycka, którą po raz pierwszy zaobserwowano w 2010 r., w liczbie kilkudziesięciu zimujących okazów, w budynku muzeum.

W związku z wynikami monitoringu w planowanych zadaniach ochronnych zaplanowano usuwanie gatunków inwazyjnych z siedlisk naturalnych. W takich zabiegach przeprowadzonych w 2012 r. usunięto m.in. niecierpka gruczołowatego, rdestowca ostrokończystego i kolczurkę klapowaną. Ponadto zamknięto szlak Doliną Sąspowską dla ochrony stanowiska bobrów oraz zamykano w okresie zimy jaskinie udostępniane turystycznie zasiedlane przez nietoperze.

Wyniki monitoringu są publikowane w czasopismach krajowych i zagranicznych oraz prezentowane na konferencjach naukowych i mediach.

(dowód: akta kontroli, str. 170-177)

2.7. Efekty zabiegów ochronnych

Opis stanu faktycznego

Od 2000 r. liczba gatunków ginących lub zagrożonych generalnie nie zmienia się. Park nie posiada danych dotyczących liczebności populacji poszczególnych gatunków ginących lub zagrożonych a jedynie określa tendencje w tym zakresie poprzez prowadzenie monitoringu przyrodniczego. I tak, w roślinach gatunek aster gawędka wykazuje w badanym okresie zwiększenie jej liczebności, w kręgowcach gatunek nietoperza nocek orzęsiony i podkowiec

mały wykazują zwiększenie ich liczebności. W wyniku prowadzonych badań, potwierdzono gatunki uznawane wcześniej za wymarłe w granicach Parku. I tak, w 2009 r. potwierdzono występowanie na terenie OPN dwóch gatunków, uznanych pod koniec lat dziewięćdziesiątych za wymarłe. Były to: storzan bezlistny i wyblin jednolistny.

Ogólna ilość gatunków roślin w OPN szacowana jest na około 950-970 gatunków rodzimych i na przestrzeni lat 2000-2012 praktycznie utrzymywała się na nie zmienionym poziomie. W ostatnich dwóch latach stwierdzono 5 nowych gatunków roślin: stokłosa spłaszczona, sadzic konopiasty, jeżyna kaukaska i głóg pośredni.

Ogólna ilość gatunków zwierząt w Parku wynosiła w 2000 r. około 12 776 gatunków i badanym okresie (2012 r.) wzrosła do 12 978 gatunków, co było związane m.in. z przybyciem nowych gatunków (jelenie) względnie odkryciem nowych gatunków (bezkręgowce – bzykowate, mszycowate, pluskwiaki).

Pokrycie Parku drzewostanem w badanym okresie i w 2000 r. było niezmienione i wynosiło 71,2% ogółu powierzchni parku.

Wielkość populacji poszczególnych gatunków zwierząt łownych kształtowała się następująco:

Wyszczególnienie	Lata			
	2000	2010	2011	2012
Dzik (szt.)	4	160	150	150
Sarna (szt.)	110	210	230	220
Lis (szt.)	40	20-25	20	20-25
Jeleń (szt.)	0	2	2	2
Zając (szt.)	nie liczny	nie liczny	nie liczny	nie liczny
Bażant (szt.)	pojedyncze	dość liczny	dość liczny	dość liczny
Kaczka krzyżówka (pary)	14	wysoki poziom	wysoki poziom	wysoki poziom

Wielkość populacji poszczególnych gatunków obcych, mogących zagrażać gatunkom rodzimym była następująca:

- kolczurka klapowana obserwowana pędami inne rośliny i tworzy gęste dywany, rozprzestrzeniona wzdłuż doliny Prądnika i zajmuje obszar ok. 60 m², od 2006 r. posiada zdolność oplatania wijącymi pędami inne rośliny,
- niecierpek gruczołowaty obserwowany od 2006 r. w liczbie ok. 1 250 okazów tworzy wysokie zarośla, występuje w postaci pojedynczych okazów, małych skupień jak i łanów liczących kilkaset okazów, zajmuje areał na ok. 20 000 m²,
- niecierpek drobnokwiatowy gatunek zaliczany do najbardziej inwazyjnych, obecny we wszystkich leśnych, ruderalnych i synantropijnych zbiorowiskach Parku, pospolity występuje w postaci małych skupień jak i łanów liczących kilkaset okazów, występuje licznie na terenie Parku w otulinie oraz całym obszarze Wyżyny krakowsko-Częstochowskiej, przez co jego zwalczanie jest bardzo utrudnione,
- rdestowiec ostrokończysty trudny do usunięcia rozmnaża się przez kłącza, rośnie nad potokiem Prądnik w postaci płatów na powierzchni od kilku do kilkunastu metrów kwadratowych (2-3 m wysokości), hamuje rozwój innych gatunków poprzez zacienienie, zajmuje blisko 140 m²,
- nawłoc kanadyjska gatunek zwiększył areał występowania w Parku, rozmnaża się przez kłącza i nasiona, pokrywa duże obszary nieużytków porolnych, sadzony jako roślina ozdobna w przydomowych ogródkach, zajmuje powierzchnię ok. 440 m².

W badanym okresie reintrodukowano 3 gatunki:

- ostrożeńca panońskiego kępy o powierzchni 100 m² posadzono na dwóch stanowiskach,
- brzozy ojcowskiej posadzono 6 szt. na trzech stanowiskach,
- pełnika europejskiego posadzono 17 kęp na trzech stanowiskach.

Park nie utworzył nowych siedlisk w badanym okresie.

Zdaniem Dyrektora Parku istnieją przesłanki dla powiększenia obszaru OPN od strony wschodniej o ok. 250 ha. Są to jednak grunty prywatne, rolne, należące w większości do

irländzkiej Spółki Tara i uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, bezpośrednio przylegające do granic OPN. Spółka stara się te grunty przekwalifikować na grunty budowlane i wybudować tam co najmniej 200 domów, co stanowiłoby początek końca Parku. Wykup i objęcie tych gruntów granicą Parku oddaliłoby niezmiernie szkodliwe przedsięwzięcie dla przyrody OPN.

(dowód: akta kontroli, str. 177-179, 189, 192-194, 278, 316-319)

2.8. Badania naukowe i edukacja

Opis stanu faktycznego

Pracownicy Parku w 2012 r. realizowali 15 projektów badawczych. Tematy badawcze dotyczyły: oceny skuteczności zabiegów na murawach kserotermicznych i łąk w OPN na podstawie badań botanicznych i entomologicznych, stanu populacji rzadkich gatunków flory, zróżnicowania flory leśnej, gatunków obcego pochodzenia (we florze i błonkówkach), poznania niezbadanych grup fauny (niektóre grupy muchówek i pluskwiaków), oceny wpływu ruchu samochodowego na populację płazów w Pieskowej Skale i stanu populacji bobrów. Oprócz tego realizowane były badania (41 tematów badawczych) prowadzone przez szkoły wyższe, instytuty i inne placówki. Prace naukowe prowadzone przez pracowników Parku służą lepszemu rozpoznaniu flory i fauny, szczególnie bezkręgowców. Z kolei poznanie fauny umożliwi wyodrębnienie gatunków rzadkich i cennych, zagrożonych wyginieciem i umieszczonych na tzw. czerwonych listach. I tak inwentaryzacja pajęczaków przyczyniła się do stwierdzenia dwóch chronionych gatunków gryzieli. Żeby skutecznie chronić florę i faunę trzeba poznać przedmioty ochrony. Wtedy ich ochrona jest świadoma i skuteczniejsza. Dlatego np. wyrażono zgodę na badania węża - gniewosza plamistego. W prowadzonych badaniach następuje kontrola efektów zabiegów prowadzonych na łąkach i murawach kserotermicznych oraz populacji obcych gatunków roślin. Realizowane są tematy związane z wpływem skrajnych warunków pogodowych (szadź i gołoleź w połączeniu z intensywnymi opadami śniegu) na biocenozę leśną, w celu poznania reakcji środowiska leśnego na zjawiska kłęskowe oraz tempa odnawiania się zbiorowisk leśnych. OPN zamieszcza w internecie „Listę preferowanych przez Park tematów badawczych”, jednak nie finansuje ich, przez co ma bardzo ograniczony wpływ na ich wybór przez jednostki obce.

(dowód: akta kontroli, str. 179-184)

W badanym okresie Park wydał 3 pozycje broszur informujących o walorach przyrodniczych Parku w nakładzie 585 tys. egzemplarzy.

W Parku działalność edukacyjną w zakresie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej realizowano w formie lekcji w terenie, warsztatów, prelekcji i wykładów. Działalność ta realizowana jest na podstawie zatwierdzonego programu OPN na lata 2002-2018. Stała współpraca ze szkołami znajdującymi się w bezpośrednim otoczeniu Parku jest priorytetowym działaniem, mającym na celu pozyskanie współpracy społeczności lokalnych. Współpraca taka obejmuje 19 szkół podstawowych, 9 gimnazjów oraz dwie szkoły średnie, a także przedszkola z gmin, na których terenie położony jest OPN. Park posiada własną bazę edukacyjną oraz wykwalifikowaną kadrę. Baza edukacyjna to sale konferencyjne (3), dydaktyczne (2), ekspozycyjna (1) i laboratorium (1). Zajęcia prowadzone są przez pracowników (2) Zespołu ds. Edukacji. W razie potrzeby działania edukacyjne wspierane są przez innych pracowników Działu Naukowo-Edukacyjnego OPN (szkolenia dla przewodników, rajdy i konkursy – Złot Nietoperzy, Rajd Neandertala, Ojcowska Złota Jesień) i Straży Parku (akcja edukacyjna bezpieczeństwo na szlakach).

W badanym okresie liczba zajęć dydaktycznych dla grup kształtowała się następująco:

- 250 zajęć w 2010 r. dla 9 073 osób (ogółem 9 989 osób),
- 257 zajęć w 2011 r. dla 11 118 osób (ogółem 11 540 osób),
- 229 zajęć w 2012 r. dla 8 208 osób (ogółem 8 689 osób).

W Parku znajdują się 3 ścieżki dydaktyczne zawierające informacje o występujących gatunkach i siedliskach o następujących długościach:

- Ojców Park Zamkowy – Jaskinia Łokietka – Krakowska Brama o długości 3,2 km,

- Dolina Sąspowska – Złota Góra – Ojców Park Zamkowy – Jaskinia Ciemna – Góra Okopy – wąwóz Smardzewicki – Dolina Prądnika o długości 5,9 km,
- Ojców – Dolina Sąspowska – Złota Góra – Ojców o długości 5,3 km.

Oprócz wymienionych ścieżek charakter edukacyjny posiadają trasy w zewnętrznej części ekspozycji przyrodniczej OPN o długości łącznej 1,8 km:

- arboretum (1 km),
- ogródek skalny (0,3 km),
- roślinność wodna (0,5 km),
- ogródek meteorologiczny.

W wyniku przeprowadzonych w dniu 9 maja 2013 r. oględzin ścieżki dydaktycznej Dolina Sąspowska – Złota Góra – Ojców Park Zamkowy – Jaskinia Ciemna – Góra Okopy – wąwóz Smardzewicki – Dolina Prądnika stwierdzono, że znajduje się ona w dobrym stanie, prawidłowo oznakowana i umieszczono na niej tablice informacyjne.

OPN posiada ekspozycję przyrodniczą, która odgrywa bardzo ważną rolę w działalności edukacyjnej. W badanym okresie liczba osób odwiedzających muzeum wynosiła 23 974 osoby w 2010 r., 27 847 osoby w 2011 r. oraz 26 828 osób w 2012 r.

(dowód: akta kontroli, str. 184-187, 274)

2.9. Sporządzanie sprawozdań

Opis stanu faktycznego

Sprawozdania z działalności Parku w formie określonej (tabelarycznej) przez Ministerstwo Środowiska są sporządzane i przesyłane drogą mailową na przełomie maja i czerwca następnego roku. Sprawozdanie z działalności Parku za 2010 r., w którym wyszczególniono plan i wykonanie rzeczowe zadań ochronnych, zostało sporządzone w dniu 2 marca 2011 r. Sprawozdanie takie za 2011 r. sporządzono 8 marca 2012 r. Sprawozdanie za 2012 r. odpowiednio sporządzono 5 marca 2013 r. Sprawozdania te nie zostały wysłane do Ministerstwa Środowiska. Z treści tych sprawozdań można ocenić stopień realizacji zaplanowanych działań, jednak w ich treści nie zawarto informacji o stanie przyrody Parku, bioróżnorodności i zagrożeniach.

(dowód: akta kontroli, str. 281-315)

Jak wyjaśnił Dyrektor Parku sprawozdania tzw. okładki wniosków, na których są wyszczególnione plany i ich wykonanie nie są wymagane przez Ministerstwo Środowiska, które żąda przekazywania danych za poprzedni rok na innych formularzach.

(dowód: akta kontroli, str. 276-277)

Ustalone nieprawidłowości

W kontrolowanej jednostce w obszarze podejmowanych działań w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywrócenia właściwego stanu zasobów i składników przyrody, odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów oraz edukacji przyrodniczej, nie stwierdzono nieprawidłowości

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym obszarze.

Ocena cząstkowa

3. Gospodarowanie środkami finansowymi

W badanym okresie OPN przekazał Ministerstwu Środowiska plan finansowy w następujących terminach: na 2010 r. w dniu 23 lutego 2010 r., na 2011 r. w dniu 22 lutego 2011 r. oraz na 2012 r. w dniu 23 marca 2012 r. W planach finansowych dokonano następujących zmian:

- w 2010 r. dokonano 11 zmian, w tym 5 decyzjami Ministra Środowiska i 6 decyzjami Dyrektora Parku, na podstawie udzielonego upoważnienia przez Ministra Środowiska do

- przeniesień wydatków z wyłączeniem wydatków majątkowych oraz z zachowaniem ograniczeń z art. 171 ust. 6 i 7 ustawy o finansach publicznych¹⁷,
- w 2011 r. dokonano 20 zmian, w tym 14 decyzjami Ministra Środowiska względnie Ministra Finansów oraz 6 decyzjami Dyrektora Parku, na podstawie udzielonego upoważnienia przez Ministra Środowiska,
 - w 2012 r. dokonano 2 zmian decyzjami Dyrektora Parku za zgodą Ministra Środowiska (art. 8g ust. 5 uoop).

Źródłami przychodów w poszczególnych latach były:

w 2010 r.

- środki budżetowe w kwocie 2 140 tys. zł,
 - dochody własne 1 361 tys. zł,
 - środki NFOŚiGW¹⁸ 1 006 tys. zł,
 - inne 173 tys. zł (środki powodziowe),
- ogółem 4 680 tys. zł;

w 2011 r.

- środki budżetowe w kwocie 2 194 tys. zł,
 - dochody własne 1 501 tys. zł,
 - środki NFOŚiGW 1 054 tys. zł,
 - inne 39 tys. zł (środki powodziowe),
- ogółem 4 788 tys. zł;

w 2012 r.

- środki budżetowe w kwocie 2 229 tys. zł,
 - dochody własne 1 548 tys. zł,
 - środki NFOŚiGW 1 856 tys. zł,
 - inne 88 tys. zł (dotacje, odszkodowania, kary, odsetki, odliczenia VAT),
- ogółem 5 721 tys. zł.

(dowód: akta kontroli, str. 320-332, 335)

Uzyskiwane przychody umożliwiały pełną realizację zaplanowanych zadań ochronnych.

Za wstęp do parku Dyrektor Parku nie ustalał opłat. Opłaty takie ustalił za wstęp do poszczególnych obiektów jak: Centrum Edukacyjno-Muzealnego, jaskiń Łokietka i Ciemnej, ruin zamku, wyznaczonego miejsca do wykonywania zdjęć oraz parkowania samochodów, zgodnie z art. 12 ust. 4 uoop. Z uwagi na nie ustalenie opłat za wstęp do parku nie przekazywano 15% wpływów ze sprzedaży biletów na dofinansowanie działalności ratowniczej specjalistycznych organizacji ratowniczych.

W badanym okresie Dyrektor Parku nie występował o kredyt na prowadzenie działalności lub inwestycje.

Wielkość wydatków z poszczególnych źródeł finansowania kształtowała się następująco:

w 2010 r.

- ze środków budżetowych w kwocie 2 080 tys. zł,
 - z dochodów własnych 1 420 tys. zł,
 - ze środków NFOŚiGW 1 006 tys. zł,
 - z innych 120 tys. zł,
- ogółem 4 626 tys. zł;

w 2011 r.

- ze środków budżetowych w kwocie 2 194 tys. zł,
- z dochodów własnych 1 381 tys. zł,
- ze środków NFOŚiGW 1 054 tys. zł,
- z innych 38 tys. zł,

¹⁷ Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240.

¹⁸ Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

ogółem 4 667 tys. zł;

w 2012 r.

- ze środków budżetowych w kwocie 100 tys. zł,
 - z dochodów własnych 4 442 tys. zł,
 - ze środków NFOŚiGW 1 036 tys. zł,
 - z innych 36 tys. zł,
- ogółem 5 614 tys. zł.

(dowód: akta kontroli, str. 333-334)

Prowadzona ewidencja wydatków umożliwia odniesienie ich do poszczególnych źródeł finansowania (kategorii przychodów).

Środki budżetowe w badanym okresie zaspakajały w około 40% potrzeby Parku. Ze środków tych finansowano wykup gruntów oraz wynagrodzenia pracowników Parku.

Wydatki na wynagrodzenia pracowników Parku (wraz z dodatkowym wynagrodzeniem) ze środków budżetowych kształtowały się następująco: 2 039 tys. zł w 2010 r. 2 027 tys. zł w 2011 r. oraz 2 199 tys. zł w 2012 r. i odpowiednio pochodne od tych wynagrodzeń 351 tys. zł, 367 tys. zł oraz 438 tys. zł.

Średnie miesięczne wynagrodzenie pracowników Parku w 2010 r. wynosiło 3 773 zł, w 2011 r. odpowiednio 3 710 zł oraz 3 844 zł w 2012 r. Średniomiesięczne wynagrodzenie Dyrektora Parku wynosiło 10 257 zł w 2010 r., 9 441 zł w 2011 r. oraz 9 093 zł w 2012 r.

W badanym okresie wydatki inwestycyjne kształtowały się następująco: 411 tys. zł w 2010 r. i stanowiły 8,9% ogółu wydatków, 835 tys. zł w 2011 r. i stanowiły 18,0% ogółu oraz 1 173 tys. zł w 2012 r. i stanowiły 20,9% ogółu.

Na działania edukacyjne w badanym okresie wydatkowano następujące kwoty: 119,4 tys. zł w 2010 r., które stanowiły 2,6% ogółu wydatków, 94,9 tys. zł w 2011 r., które stanowiły 2% ogółu wydatków oraz 98,9 tys. zł w 2012 r., które stanowiły 1,8% ogółu wydatków. Na działania promocyjne odpowiednio 19,1 tys. zł w 2010 r., które stanowiły 0,4% ogółu wydatków, 5,4 tys. zł w 2011 r., które stanowiły 0,1% ogółu wydatków oraz 6,1 tys. zł w 2012 r., które stanowiły 0,1% ogółu wydatków.

Wydatki na realizację zadań ochronnych w badanym okresie wyniosły: 229 tys. zł w 2010 r. i stanowiły 3,6% ogółu wydatków, 177 tys. zł w 2011 r. i stanowiły 3,8% ogółu wydatków oraz 173 tys. zł w 2012 r. i stanowiły 3,1% ogółu wydatków.

Sprawozdanie z realizacji planu finansowego za 2012 r. zostało sporządzone (terminowo) i wysłane w dniu 4 kwietnia 2013 r. Sprawozdanie to zostało sporządzone w układzie odpowiadającym planowi finansowemu i zawierało część opisową wykonania planowanych przychodów i kosztów, zgodnie z rozporządzeniem¹⁹. Sprawozdanie to zostało zbadane przez Przedsiębiorstwo Usługowe „Finlex” Spółka z o.o. w Warszawie uprawnione do badania sprawozdań finansowych, zgodnie z zawartą umową w okresie od 15 lutego 2013 r. do 30 marca 2013 r. z tego tytułu Park poniósł koszty w kwocie 5 781 zł.

(dowód: akta kontroli, str. 336-356)

Aktualnie Park jest na etapie przygotowania planu ochrony, którego źródłem finansowania są środki NFOŚiGW. Na wykonanie planu ochrony składającego się z ekosystemów leśnych i nieleśnych OPN zawarł stosowne umowy 18 kwietnia 2012 r. i 17 lipca 2012 r. z Przedsiębiorstwem Państwowym Biuro Urządzania i Geodezji Leśnej w Sękocinie Starym Oddział w Krakowie, z terminem ich realizacji odpowiednio 15 lutego 2014 r. i 15 września 2013 r. oraz wynagrodzeniem brutto odpowiednio 446,6 tys. zł i 99,6 tys. zł. Wraz z planem ochrony Parku opracowywany jest jednocześnie plan dla obszaru N2000 „Dolina Prądnika”. Na wykonanie planu dotychczas poniesiono wydatki w kwocie 134,8 tys. zł ze środków NFOŚiGW. Wykonawca planu ochrony został wyłoniony w trybie przetargu nieograniczonego, zgodnie z procedurami określonymi w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r.

¹⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 października 2012 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia gospodarki finansowej parku narodowego (Dz. U. z 2012 r., poz. 1212)

Prawo zamówień publicznych²⁰. Park w badanym okresie nie zawierał umów na wykonanie projektów LIFE+.

(dowód: akta kontroli, str. 137-152; 358-371)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym obszarze gospodarowania środkami finansowymi nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność w badanym obszarze.

4. Inne ustalenia

Wg kwestionariusza oceny funkcjonowania Parku w skali punktowej ogólny wynik wynosił 81 punktów, co stanowiło 89% maksymalnej liczby możliwej do uzyskania.

(dowód: akta kontroli str. 380-384)

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości w kontrolowanym zakresie, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie nie formułuje wniosków pokontrolnych oraz nie oczekuje od Pana Dyrektora odpowiedzi na powyższe wystąpienie pokontrolne.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Krakowie.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków, dnia czerwca 2013 r.

Kontroler
Andrzej Krawczyk
Główny specjalista k. p.

Kontroler
Katarzyna Bielańska
Specjalista k. p.

²⁰ Dz. U z 2010 r. Nr 113, poz. 759 ze zm.